Valiokunnan mietintö HaVM 16/2018 vp─ HE 201/2017 vp

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rajavartiolain ja ulkomaalaislain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rajavartiolain ja ulkomaalaislain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi (HE 201/2017 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja puolustusvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:
- perustuslakivaliokunta PeVL 6/2018 vp
- puolustusvaliokunta PuVL 3/2018 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- hallitusneuvos Ari-Pekka Koivisto, sisäministeriö
- lainsäädäntöneuvos Anne Ihanus, sisäministeriö
- yksikön päällikkö, eversti Jarkko Alén, sisäministeriö, Rajavartiolaitos
- lainsäädäntöneuvos Tiina Ferm, sisäministeriö
- erityisasiantuntija Heidi Aliranta, sisäministeriö
- erityisasiantuntija Jukka Siro, sisäministeriö
- vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman, Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia
- lainsäädäntöneuvos Johannes Heikkonen, oikeusministeriö
- yksikön johtaja, prikaatikenraali Antti Lehtisalo, puolustusministeriö
- hallitussihteeri Teija Pellikainen, puolustusministeriö
- hallitusneuvos Jenni Rantio, liikenne- ja viestintäministeriö
- tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio, tietosuojavaltuutetun toimisto
- poliisiylitarkastaja Mikko Eränen, Poliisihallitus
- päälakimies Jan Sjöblom, suojelupoliisi
- sotilaslakimies Erik Jokinen, Pääesikunta
- tulliylitarkastaja Juha Vilkko, Tulli
- osastopäällikkö Susanna Metsälampi, Liikenteen turvallisuusvirasto (Trafi)
- erityisasiantuntija Mari Österberg, Viestintävirasto

Valmis
5.0

- asianajaja Pekka Ylikoski, Suomen Asianajajaliitto
- professori Sakari Melander
- professori Olli Mäenpää

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- valtioneuvoston kanslia
- ulkoministeriö
- sisäministeriö, maahanmuutto-osasto
- sisäministeriö, pelastusosasto
- maa- ja metsätalousministeriö
- Tasavallan presidentin kanslia
- Ahvenanmaan maakunnan hallitus
- keskusrikospoliisi
- Maahanmuuttovirasto
- Raja- ja merivartiokoulu
- Liikennevirasto
- Suomen Kuntaliitto
- Linja-autoliitto
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- Reserviläisliitto ry
- Varusmiesliitto ry

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:
- Finavia Oyj

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi rajavartiolakia, ulkomaalaislakia, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annettua lakia, rajavartiolaitoksen hallinnosta annettua lakia ja poliisilakia. Esityksen tarkoituksena on kehittää Rajavartiolaitoksen ja rajavartiomiehen normaaliolojen toimivaltuuksia siten, että Rajavartiolaitos voi varautua sekä nopeasti ja tehokkaasti vastata Suomen turvallisuusympäristössä ilmeneviin uhkiin sekä itsenäisesti että yhteistyössä muiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa.

Esityksen tarkoituksena on erityisesti täydentää rajavartiomiehen toimivaltuuksia yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä rajanylityspaikoilla, Rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevilla alueilla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä. Lisäksi täydennettäisiin Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia poliisin pyynnöstä tai poliisin tukena suoritettavissa tehtävissä.

Rajavartiolain virka-apusäännökset ajantasaistettaisiin. Rajavartiolaitos voisi jatkossa antaa poliisille terrorismin torjunnassa sotilaallista asevoimaa sisältävää virka-apua merialueen lisäksi osittain myös maa-alueilla. Puolustusvoimien Rajavartiolaitokselle antamaa virka-apua koskevaa sääntelyä täydennettäisiin, ja virka-apu voisi sisältää myös voimakeinojen käyttöä toimivaltaisen rajavartiomiehen ohjauksessa.

Rajavartiolakiin lisättäisiin säännökset Rajavartiolaitoksen tukena toimivien asevelvollisten toimivaltuuksista, rajavartiomiehen oikeudesta puuttua miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun sekä vesiliikenteen tilapäisestä keskeyttämisestä tai rajoittamisesta.

Rajavartiolaitoksen suorittaman teknisen valvonnan toimivaltuutta merialueella selkeytettäisiin. Lisäksi täydennettäisiin Rajavartiolaitoksen oikeutta käyttää tilapäisesti muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä, rajavyöhykeluvan peruuttamista ja rajavyöhykeilmoituksen tekemistä koskevaa sääntelyä sekä Rajavartiolaitoksen oikeutta liikkumisrajoitusten tai -kieltojen määräämiseen.

Ulkomaalaislain ja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain mukaiset liikenteenharjoittajan velvollisuudet ulkorajoilla ulotettaisiin koskemaan myös sisärajaliikennettä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille.

Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksista sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä säädettäisiin nimenomaisesti. Sotilaallisten voimakeinojen käyttöä koskevat sotilaskäskyasiat käsiteltäisiin puolustusvoimista annetun lain mukaisessa päätöksentekomenettelyssä siten, että pääministerin ja puolustusministerin lisäksi sisäministerillä ja Rajavartiolaitoksen päälliköllä olisi oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksestä ilmenee, että Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut nopeasti lähialueiden kriisien, terrorismin ja laajan laittoman maahantulon takia ja sen ennustettavuus on heikentynyt. Samalla hybridivaikuttamisen keinot ovat lisääntyneet. Hybridivaikuttamiseksi katsotaan esityksessä suunnitelmallinen toiminta, jossa valtiollinen tai ei-valtiollinen toimija hyödyntää monipuolisesti ei-sotilaallisia keinoja pyrkien vaikuttamaan kohteena olevan valtion heikkouksiin ja saavuttamaan omat tavoitteensa. Tavoitteena on aiheuttaa toimenpiteiden kohteena olevalle painetta, vahinkoa, epävarmuutta ja epävakautta. Hybridivaikuttaminen voi olla myös osa sotilaallista operaatiota erityisesti sen alkuvaiheessa. Hybridivaikuttaminen voi sisältää samanaikaisesti informaatio-operaatioita sekä terroristista ja muuta rikollista toimintaa. Vaikuttaminen voi alkaa nopeasti jo normaalioloissa.

Hallintovaliokunta on omalta osaltaan tarkastellut toimialansa kannalta maahamme kohdistuvia turvallisuusuhkia muun muassa sisäisen turvallisuuden selontekomietinnössä (HaVM 5/2017 vp) ja lausunnossaan (HaVL 7/2018 vp) Suomen perustuslain 10 §:n muuttamiseen liittyvästä hallituksen esityksestä HE 198/2018 vp.

Hybridiuhat ovat käytännön toiminnaksi konkretisoituessaan sellaisia sisäisen tai ulkoisen turvallisuuden häiriötilanteita, joiden torjunta edellyttää yleensä usean viranomaisen yhteistyötä. Uhkatekijöitä ei enää voida nähdä entiseen tapaan vain joko sisäisen turvallisuuden tai ulkoisen tur-

vallisuuden haasteina, koska yhä useammin sisäinen ja ulkoinen turvallisuus nivoutuvat toisiinsa. Hallintovaliokunta korostaa, että turvallisuusuhkiin tulee nykyisessä turvallisuustilanteessa pystyä vastaamaan lähtökohtaisesti viranomaisten normaaliolojen toimivaltuuksin. Lisäksi on kehitettävä viranomaisten kykyä sietää hybridivaikuttamisen kuormitusta ja sen seurauksia.

Keskeistä turvallisuusuhkien ennalta ehkäisemisessä ja torjumisessa ovat riittävät toimivaltuudet niin sisäisen turvallisuuden tilanteisiin kuin sotilaallisen voiman käyttöön. Toimintakyvyn turvaaminen ja uhkiin vastaaminen edellyttävät lisäksi tilannekohtaisesti eri viranomaisten henkilö- ja materiaaliresurssien tehokasta hyödyntämistä päävastuuviranomaisen tukemiseksi sekä tarkoituksenmukaisella tavalla päällekkäisiä viranomaisten toimivaltuuksia.

Rajavartiolaitos on poliisin ohella keskeinen toimija Suomen sisäisen turvallisuuden ylläpitämisessä. Rajavartiolaitoksella on aluevalvontatehtäviensä sekä sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviensä vuoksi osaaminen ja toimivalta vastata myös ulkoisen turvallisuuden uhkiin. Puolustusvaliokunnan lausunnon PuVL 3/2018 vp tavoin hallintovaliokunta toteaa, että rajojen koskemattomuus ja loukkaamattomuus on itsenäiselle valtiolle merkittävä arvo. Uskottava turvallisuusjärjestelmä ennaltaehkäisee ja paljastaa turvallisuusuhkia. Erityisen tärkeää tämä on hybridiuhkien torjunnan osalta, jolloin vaikuttaminen voi olla alkuvaiheessa vaikeasti tunnistettavissa. Myös sotilaallisessa uhkamallissa rajaturvallisuusjärjestelmä uskottavine suorituskykyineen on keskeinen osa Suomen puolustusta.

Hallintovaliokunta pitää perusteltuna Rajavartiolaitoksen ja rajavartiomiehen normaaliolojen toimivaltuuksien kehittämistä hallituksen esityksen pohjalta siten, että Rajavartiolaitos voi varautua sekä nopeasti ja tehokkaasti vastata Suomen turvallisuusympäristössä havaittuihin uhkiin sekä itsenäisesti että yhteistyössä muiden toimivaltaisten viranomaisten kanssa. Tärkeää on myös parantaa Rajavartiolaitoksen ja sitä kautta myös muiden viranomaisten kriisinsietokykyä ja kykyä hallita laajoja häiriötilanteita. Välitön reagointikyky ja kriisinsietokyky ovat samalla merkityksellinen viesti ulospäin.

Myös puolustusvaliokunta tukee lausunnossaan esitystä ja katsoo, että hallituksen esitys antaa Rajavartiolaitokselle nykyistä paremmat toimivaltuudet erilaisten hybridiuhkien torjuntaan. Puolustusvaliokunta pitää lainsäädäntöhanketta erittäin tärkeänä ja katsoo, että se on saatettava viipymättä voimaan. Puolustusvaliokunta myös korostaa, että yhteistyötä ja yllättäviin tilanteisiin varautumista ei voida parantaa yksin uusin säädöksin ja rakenteellisin muutoksin. Avainasemassa ovat kokonaisturvallisuusajattelu, hyvät ja toimivat viranomaissuhteet sekä toiminnan riittävä harjoittelu. Hallintovaliokunta yhtyy näihin puolustusvaliokunnan kannanottoihin ja toteaa, että mainitulta pohjalta syntyy kyky tehokkaaseen varsinaiseen toimintaan, kun samalla vielä tähdennetään kattavan koulutuksen vaatimusta.

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen

Säädettävän lainsäädännön perusteella Rajavartiolaitoksen tehtäviin tulee kuulumaan huolehtiminen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä rajanylityspaikkojen lisäksi vastedes myös Rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevilla alueilla silloin, kun poliisi estynyt sitä tekemästä.

Rajavartiolakiin (578/2005) sisällytettävän säännöksen nojalla rajavartiomies voi käyttää yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitotilanteessa poliisilain (872/2011) 2 luvun toimivaltuuksia vastaavia toimivaltuuksia nykyistä laajemmin. Rajavartiomiehen toimivaltuuksiin lisätään oikeus eristää tai tyhjentää julkisrauhan tai kotirauhan suojaama tila tai alue, oikeus hajottaa väkijoukko, oikeus avata huone, säilytyspaikka tai muu vastaava toimenpiteen kohde tarvittaessa voimakeinoja käyttäen sekä oikeus ottaa kiinni ja viimesijaisena keinona lopettaa vaaraa aiheuttava eläin. Rajavartiomiehellä on muutosten myötä samat toimivaltuudet kuin poliisilla vastaavassa tilanteessa.

Uudenlaisten uhkakuvien luonteeseen kuuluu eräänä merkityksellisenä piirteenä vaikuttaminen viranomaistoiminnan rajapintoihin. Valiokunta tähdentää, että rajanylityspaikat, Rajavartiolaitoksen toimitilat ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevat alueet tulee kyetä turvaamaan silloinkin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä.

Perustuslakivaliokunta pitää lausunnossaan PeVL 6/2018 vp hallituksen esityksessä sääntelylle esitettyjä perusteita hyväksyttävinä. Lausunnossa todetaan sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta olevan merkityksellistä, että Rajavartiolaitoksen tehtävät ja toimivaltuudet yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä olisivat vastaisuudessakin alueellisesti rajattuja ja käytettävissä vain tilanteissa, joissa poliisi on estynyt. Lisäksi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidon ensisijainen johtovastuu kuuluisi edelleen poliisille.

Hallituksen esityksessä arvioidaan, että rajavartiomiehillä on pääosin jo tarvittava koulutus ja käytännön kokemus toimivaltuuksien käyttöön, mutta viitataan myös täydennyskoulutuksen tarpeeseen. Myös perustuslakivaliokunta korostaa Rajavartiolaitokselle säädettäviä uusia toimivaltuuksia koskevan koulutuksen merkitystä.

Tekninen kuuntelu ja tekninen katselu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä ja eräissä muissa tehtävissä

Hallintovaliokunta pitää perusteluna, että Rajavartiolakiin lisätään säännökset Rajavartiolaitoksen oikeudesta käyttää teknistä kuuntelua ja teknistä katselua silloin, kun kysymys on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä rajanylityspaikalla, Rajavartiolaitoksen toimitiloissa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevilla alueilla (rajavartiolain 32 a §). Oikeus mainittujen toimivaltuuksien käyttämiseen on syytä ulottaa koskemaan myös poliisin pyynnöstä suoritettavaa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidon tehtävää ja poliisin tukemista terrorismintorjunnassa tai muussa erityistilanteessa (rajavartiolain 33 §).

Valiokunta toteaa, että kyseisillä toimivaltuuksilla parannetaan Rajavartiolaitoksen kykyä toimia tehokkaasti henkeä ja terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi sekä varmistetaan Rajavartiolaitoksen virkamiesten työturvallisuutta ja toimenpiteen kohteena olevien henkilöiden turvallisuutta. Merkityksellinen on myös se seikka, että näillä toimivaltuuksilla mahdollistetaan poliisille täysimääräinen hyöty Rajavartiolaitoksen avusta, kun on kysymys poliisin johtamasta tilanteesta.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan tarkastellut Rajavartiolaitokselle rajavartiolain 32 a §:ssä ehdotettua toimivaltuutta tekniseen kuunteluun yleisen järjestyksen ja turvallisuuden

ylläpitämiseksi. Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan käsittelynsä lopputulemana, ettei sääntelyehdotus muodostu perustuslain vastaiseksi. Samalla perustuslakivaliokunta kiinnittää lausunnosta tarkemmin ilmenevällä tavalla huomiota siihen, että valiokunta pitää epätyydyttävänä tilannetta, jossa perustuslain 10 §:n 3 momentin soveltamiskäytäntö on osin erkaantunut säännöksen kieliasusta. Perustuslakivaliokunta korostaa lausunnossaan valtioneuvostolle osoittamaansa kehotusta harkita, millaisiin toimenpiteisiin edellä sanotun seikan johdosta olisi ryhdyttävä.

Rajavartiolaitoksen virka-apu poliisille terrorismirikoksen torjunnassa

Voimassa olevan rajavartiolain nojalla ja laista tarkemmin ilmenevin edellytyksin Rajavartiolaitos voi antaa poliisille sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvaa voimakeinojen käyttöä sisältävää virka-apua terrorismin torjunnassa vain merialueella (77 a §).

Koska Rajavartiolaitoksella on sotilaallista suorituskykyä myös maa-alueilla, hallintovaliokunta pitää tarpeellisena säännöksen soveltamisalan laajentamista hallituksen esityksen mukaisesti Suomen merialueen ja talousvyöhykkeen lisäksi rajanylityspaikoille ja rajan läheisyyteen (77 a §:n 1 momentti). Sanottu merkitsee sitä, että poliisilla on vastedes tilanteesta ja alueesta riippuen mahdollisuus pyytää maa-alueilla virka-apua joko Puolustusvoimilta tai Rajavartiolaitokselta. Sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvilla voimakeinoilla tarkoitetaan Rajavartiolaitokselle rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi tarkoitettua aseistusta voimakkaampaa, sotavarustein tapahtuvaa asevoiman käyttöä (ks. tarkemmin 77 a §:n 4 momentti).

Nykyisessä turvallisuusympäristössä on tärkeää parantaa viranomaisten joustavaa yhteistyötä vaativissa erityistilanteissa. Virka-apua koskeva päätöksenteko (77 b §) ja muut edellytykset ovat vastaavat kuin merialueella annettavassa virka-avussa. Sääntely vastaa saadun selvityksen mukaan myös puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain (422/2017) säännöksiä.

Puolustusvoimien virka-apu Rajavartiolaitokselle

Rajavartiolain 79 §:ssä säädetään Puolustusvoimien virka-avusta Rajavartiolaitokselle. Nykyisin virka-apua koskeva sääntely on rajattu vain tiettyihin Rajavartiolaitoksen tehtäviin ja virka-avun muotoihin. Valiokunta pitää yleisesti perusteltuna, että yksityiskohtaisesta tehtäväluettelosta luovutaan ja virka-aputilanteet kuvataan yleisluontoisemmin. Virka-avun sisältöä ja ulottuvuutta ei valiokunnan mielestä ole syytä rajata laissa yksityiskohtaisesti, koska virka-apua edellyttäviä tilanteita ei ole mahdollista ennakoida kaiken kattavasti. Kehittämällä sääntelyä hallituksen esityksen mukaisesti voidaan virka-apua antaa joustavasti eri tilanteissa ja siten myös tehostaa viranomaisten yhteistyötä sekä käyttää rationaalisesti yhteiskunnan ylläpitämiä resursseja.

Hallituksen esityksen mukaan Rajavartiolaitoksella on oikeus saada Puolustusvoimilta virka-apuna rajaturvallisuuden ylläpitoon kotimaassa liittyvän tehtävän sekä merenkulun turvatoimilaissa (laki eräiden alusten ja niitä palvelevien satamarakenteiden turvatoimista ja turvatoimien valvonnasta; 485/2004; ks. rajavartiolain 22 §) Rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suorittamiseksi tarpeellista kalustoa, henkilöstöä ja erityisasiantuntemusta, jos virka-avun antaminen voi tapahtua vaarantamatta Puolustusvoimille säädettyjen muiden tehtävien suorittamista.

Voimassa olevan lain perusteella Puolustusvoimien virka-apu ei voi sisältää ampuma-aseiden tai sotilaallisten voimakeinojen käyttöä. Säädettävän lain nojalla virka-apua antavalla on erittäin tärkeässä ja kiireellisessä tehtävässä oikeus rajavartiomiehen ohjauksessa käyttää sellaisia tehtävän suorittamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joihin rajavartiomies hänet toimivaltansa nojalla valtuuttaa ja joita tilanne huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina (79 §:n 2 momentti). Voimakeinot voivat sisältää myös ampuma-aseiden käyttöä (77 a §). Sääntely vastaa puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain 4 §:n 2 momentin ja 6 §:n 2 momentin sääntelyä.

Valiokunta toteaa, että virka-avun tarkoituksena on avustaa toista viranomaista niin, että virka-avun saaja pystyy toteuttamaan tehtävänsä, jonka toteuttamiseen sillä ei ole tarvittavia resursseja käytettävissä tai vapaana. Virka-avulla ei luonnollisestikaan ole tarkoitus korvata viranomaisten resurssien yleistä riittämättömyyttä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan uusi kustannuksia koskeva säännös (79 b §) vastaa sitä, mitä poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen välisen virka-avun kustannuksista säädetään. Valiokunnan käsityksen mukaan hallituksen esityksen mukainen sääntely ei estä sopimasta kustannusten korvaamisesta tarkoituksenmukaisella tavalla.

Asevelvollisten toimivaltuudet

Asevelvollisia ja vapaaehtoiseen asepalvelukseen otettuja naisia voidaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 30 §:n mukaan tarvittaessa käyttää Rajavartiolaitoksen tukena. Rajavartiolakiin ehdotetaan lisättäviksi säännökset asevelvollisten ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien toimivaltuuksista Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena. Perustuslakivaliokunta toteaa lausunnossaan, ettei Rajavartiolaitoksen toiminnan tukemiseen osallistuminen perustu suostumukseen, vaan palvelusta suorittava voidaan määrätä näihin tehtäviin (ks. tarkemmin PeVL 6/2018 vp). Palvelukseen määrätyt asevelvolliset eivät ole myöskään virkasuhteessa puolustusvoimiin tai Rajavartiolaitokseen, vaan heitä koskee asevelvollisuuslain (1438/2007) 7 §:ssä säädetty palvelusvelvollisuus. Asevelvolliset ovat myös erityisen rikosoikeudellisen vastuun alaisia (rikoslain 45 luku). Perustuslakivaliokunta huomauttaa siitä, ettei asevelvollisten ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien oikeusasemassa ja Rajavartiolaitoksen kiinteässä johto- ja määräysvallassa säädettävän lain tehtävissä ole kysymys perustuslain 124 §:ssä tarkoitetusta hallintotehtävän antamisesta muulle kuin viranomaiselle.

Palveluksessa olevilla asevelvollisilla ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavilla on lakiehdotuksen 34 d §:n nojalla, jos se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvästä perustellusta syystä tai Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen vuoksi välttämätöntä, tilapäisesti oikeus: 1) selvittää henkilöllisyys ja ottaa henkilötuntomerkit pakkokeinoja käyttämättä, 2) pysäyttää kulkuneuvo ja ohjata liikennettä, 3) suorittaa rajavartiomiehen toimenpiteeseen liittyvä turvallisuustarkastus, 4) estää rajavartiomiehen kiinni ottaman, pidättämän, säilöön ottaman tai henkilökohtaiseen vapauteen kohdistaman muun toimenpiteen kohteena olevan henkilön poistuminen käskyin ja kehotuksin sekä suorittaa näihin tehtäviin liittyviä kuljetuksia sekä 5) suorittaa Rajavartiolaitoksen tutkittavaan rikokseen tai Rajavartiolaitokselle säädettyyn hallinnolliseen tehtävään liittyvä kirjaamistehtävä.

On tärkeää, että palveluksessa olevat asevelvolliset ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavat ovat 34 d §:n mukaisissa tehtävissään rajavartiomiehen välittömässä ohjauksessa ja valvonnassa. Heillä ei myöskään ole mainituissa tehtävissä toimivaltuuksia käyttäessään oikeutta itsenäiseen voimakeinojen käyttämiseen eikä pääsyä viranomaisrekistereihin. Tärkeää on asevelvollisten ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien oman oikeusturvankin kannalta, että palveluksessa olevia asevelvollisia ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavia voidaan määrätä vain sellaisiin tehtäviin, joihin heillä on riittävä koulutus. Puolustusvaliokunta tukee lausunnossaan myös asevelvollisten ja vapaaehtoista asepalvelua suorittavia henkilöitä koskevien säännösten hyväksymistä korostaen tehtävien ja toimivaltuuksien käyttämisen edellyttämää säädettävän lain 34 e §:n mukaista riittävää koulutusta. Ehdotetut tehtävät ja toimivaltuudet ovat luonteeltaan asevelvollisille ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittaville sopivia, ja ne edistävät asevelvollisten koulutusta. Kysymykseen tulevat tehtävät eivät saa olla sellaisia vaarallisia tehtäviä, joita asevelvolliset eivät saa asevelvollisuuslain (1438/2007) 78 §:n 1 momentin mukaan suorittaa.

Valiokunta katsoo, että esillä olevat tehtävät ja toimivaltuudet parantavat asevelvollisten käytettävyyttä ja vapauttavat tilanteen niin vaatiessa rajavartiomiehiä vaativien toimivaltuuksien käyttöä edellyttäviin tehtäviin. Tämä on välttämätöntä esimerkiksi laajamittaisissa normaaliolojen häiriötilanteissa, jotka edellyttävät tavallista enemmän toimivaltaisten viranomaisten henkilövoimavaroja. Kysymys voi olla esimerkiksi laajamittaisesta maahantulosta, joka edellyttää rajanylityspaikalla samanaikaisesti lukuisten henkilöiden henkilöllisyyden selvittämistä ja ylös kirjaamista, henkilöiden läsnäolon valvontaa ja kuljetuksia, heille tehtäviä turvallisuustarkastuksia sekä muun liikenteen ohjausta.

Hallintovaliokunta toteaa, että sääntely koskee myös Raja- ja merivartiokoulun opiskelijoita, jotka on määrätty vakavien erityistilanteiden tehtäviin rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain mukaisesti. Lähtökohtaisesti Rajavartiolaitos käyttää valiokunnan arvion mukaan käytännössä tukenaan Rajavartiolaitoksen koulutuksessa olevia asevelvollisia ja vapaaehtoiseen asepalvelukseen otettuja. On kuitenkin huomattava, että myös puolustusvoimien asevelvollisia voidaan käyttää tehtävissä virka-apumenettelyä koskevien säännösten mukaisesti.

Miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun puuttuminen

Ilmailulain 167 §:n mukaan rajavartiomies voi rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi sekä meripelastustehtävien hoitamiseksi välttämättömästä syystä kieltää ilma-aluksen lähdön, määrätä ilma-aluksen laskeutumaan, vaatia tunnistautumista, määrätä lentosuunnan ja -korkeuden taikka muutoin puuttua ilma-aluksen kulkuun.

Voimassa olevan sääntelyn perusteella on vaikea puuttua miehittämättömän ilma-aluksen kulkuun. Toimivaltuudet eivät myöskään kata lennokkeja, eikä toimivaltuuksia voida käyttää turvaamistehtävissä tai Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi.

Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamisella tarkoitetaan hallituksen esityksen mukaan esimerkiksi kiireellisten tai välttämättömiksi luokiteltavien Rajavartiolaitoksen tehtävien, kuten sotilaallisen valmiuden kohottamisen, aluevalvontatehtävien ja pelastustehtävien, suorittamisen turvaamista. Erittäin tärkeään toiminnan suojaamiseen kuuluu myös Rajavartiolai-

toksen johtamisen turvaaminen samoin kuin kriittisen kaluston ja materiaalin sekä salassa pidettävien taktisten ja teknisten menetelmien suojaaminen.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että Rajavartiolaitos pystyy turvaamaan omat kohteensa ja erittäin tärkeän toimintansa esimerkiksi miehittämättömällä ilma-aluksella tai lennokilla suoritettavalta tiedustelulta, haitan- ja vahingonteoilta ja hyökkäyksiltä.

Tämän vuoksi rajavartiolakiin on lisättävä esityksessä ehdotettu säännös, jonka nojalla rajavartiomiehellä on oikeus puuttua miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun sekä kohdistaa voimakeinoja ja teknisiä toimenpiteitä miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kokonaisjärjestelmään, jos se on välttämätöntä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi, turvaamistehtävän tai meripelastustehtävän suorittamiseksi taikka Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi (rajavartiolain 38 a §).

Mainittujen toimivaltuuksien toteuttamiseksi rajavartiomiehellä on oltava lakiehdotuksen mukaisesti oikeus käsitellä miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kauko-ohjaukseen liittyvää radioviestintää, välitystietoja ja sijaintitietoja miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttumiseksi sekä miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kokonaisjärjestelmän osan yksilöimiseksi ja sijainnin määrittämiseksi.

Valiokunta tähdentää, että toimivaltuuksien tarkoituksena on muun muassa miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin haltuun ottaminen, käytön estäminen, pudottaminen tai laitteen kulkuun puuttuminen muulla tavoin. Toimenpiteillä ei saisi kuitenkaan aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa muulle radioviestinnälle tai viestintäverkon laitteille tai palveluille. Valiokunta toteaa lisäksi, että uudet säännökset täydentävät ilmailulain sääntelyä sekä rajavartiomiehen voimankäyttöä koskevaa rajavartiolain sääntelyä.

Käsiteltävänä oleva lakiehdotus koskee siitä ilmeneviä miehittämättömiä ilma-aluksia, kuten droneja. Valiokunta toteaa, että sisäministeriö on 14.3.2018 asettanut lainsäädäntöhankkeen, jonka tavoitteena on valmistella tarvittavat säännösehdotukset, jotka koskevat poliisin toimivaltuuksia lennokkien, miehittämättömien ilma-aluksien, aluksien sekä muiden kulkuneuvojen kulkuun puuttumiseksi sekä niiden hyödyntämiseksi poliisin omassa toiminnassa. Poliisin toimivaltuuksien valmistelussa ei ole kysymys vain miehittämättömistä ilma-aluksista, vaan myös muista kulkuneuvoista. Valiokunta pitää perusteltuna, että turvallisuusviranomaisten eri toimialoilla selvitetään ja valmistellaan asianmukaiset säännökset myös muiden miehittämättömien kulkuneuvojen kuin miehittämättömien ilma-alusten kulkuun puuttumiseksi.

Rajavartiolaitoksen toimivaltuudet sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä

Sotilaallisen maanpuolustuksen päävastuuviranomainen on Puolustusvoimat. Rajavartiolaissa säädetään Rajavartiolaitoksen osallistumisesta sotilaalliseen maanpuolustukseen. Laissa ei kuitenkaan nimenomaisesti säädetä siitä, mitä toimivaltuuksia tehtävässä voidaan käyttää. Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksien on katsottu seuraavan suoraan tehtäväsäännöksestä ja pitävän sisällään myös mahdollisuuden sotilaallisten voimakeinojen käyttämiseen Puolustusvoimien tavoin. Tätä voidaan pitää ongelmallisena nykyisen perustuslain kannalta, koska perustuslain 2 §:n 3 mo-

mentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Valiokunta pitää perusteltuna, että rajavartiolakiin lisätään nykyisen perustuslain aikana omaksutun käytännön mukaisesti nimenomaiset säännökset Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksista sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä (34 c §). Säädettävän lain mukaan Rajavartiolaitoksella on sellaisessa sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä, jonka Puolustusvoimat Rajavartiolaitokselle antaa, Suomen alueen, kansan elinmahdollisuuksien ja valtiojohdon toimintavapauden turvaamiseksi sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustamiseksi oikeus tarvittaessa käyttää muualla laissa säädetyn lisäksi virkamiehen henkilökohtaista aseistusta voimakkaampaa sotavarustein tapahtuvaa asevoimaa aseellisen hyökkäyksen tai sitä vastaavan ulkoisen uhan kohdistuessa Suomeen. Sääntely vahvistaa lain tasolla jo nykyisin voimassa olevan käytännön.

Toimivaltuuksista päätetään sotilaskäskyasioiden päätöksentekomenettelysäännösten mukaisesti. Tältä osin sääntelyä muutetaan esityksen mukaisesti niin, että sotilaallisten voimakeinojen käyttöä koskeva sotilaskäskyasia käsitellään rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain mukaisen päätöksenmenettelyn sijaan puolustusvoimista annetun lain (551/2007) mukaisessa päätöksentekomenettelyssä. Kysymyksessä on Puolustusvoimain komentajan esittelyvastuulle kuuluva asia. Menettelyä täydennetään kuitenkin siten, että pääministerin ja puolustusministerin lisäksi sisäministerillä ja Rajavartiolaitoksen päälliköllä on oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä asiasta (laki rajavartiolaitoksen hallinnosta 7 §).

Muut kannanotot

Perustuslakivaliokunnan lausunnosta ilmenee, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta pitää lakiehdotuksia tarpeellisina ja tarkoituksenmukaisina. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä tästä mietinnöstä ilmenevin muutoksin ja kannanotoin.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki rajavartiolain muuttamisesta

21 §. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeelliset poliisin toimenpiteet.
Pykälän 1 momentin mukaan Rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia kiireellisiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia poliisin toimenpiteitä, joita poliisi ei voi viipymättä hoitaa. Valiokunta katsoo, että säännös jättää avoimeksi, mitä nämä toimenpiteet voivat olla.

Lakiehdotuksen 21 §:n yksityiskohtaisista perusteluista ilmenee, että voimassa olevasta 1 momentista poistetaan viittaus poliisilain 2 ja 3 luvussa tarkoitettuihin poliisin toimenpiteisiin, koska rajavartiomiehen toimivaltuuksista 21 §:n mukaisissa tehtävissä säädetään tyhjentävästi lakiehdotuksen 33 §:ssä.

Hallintovaliokunta pitää asianmukaisena, että lakiehdotuksen 21 §:n 1 momenttiin sisällytetään sääntelyn täsmentämiseksi nimenomainen viittaus lakiehdotuksen 33 §:n mukaisiin tehtäviin ja toimivaltuuksiin. Valiokunta ehdottaa jäljempänä myös 33 §:n kirjoittamista selkeämpään sanamuotoon. Mainittujen pykälien sisältö tarkentuu valiokunnan tekemin muutosehdotuksin.

Hallintovaliokunnan ehdottamassa muodossa lakiehdotuksen 21 §:n 1 momentti on seuraavan sisältöinen:

> "Rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia kiireellisiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia *33 §:ssä tarkoitettuja* poliisin toimenpiteitä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa."

32 §. Rajavartiomiehen toimivaltuudet ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta rajanylityspaikalla, Rajavartiolaitoksen toimitilassa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella. Voimassa olevan rajavartiolain 32 §:ssä säädetään rajavartiomiehen oikeudesta ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta rajanylityspaikalla silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä. Soveltamisalaa ehdotetaan hallituksen esityksessä laajennettavaksi siten, että toimivaltuus ulottuu myös Rajavartiolaitoksen toimitiloihin ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa oleviin alueisiin.

Valiokunta ehdottaa 32 §:n 3 momenttiin lakiteknistä korjausta:

> "Edellä *1 momentin* 3 ja 7—9 kohdan nojalla suoritetuista toimenpiteistä on laadittava pöytäkirja tai tehtävä vastaava merkintä muuhun asiakirjaan."

Lakiehdotuksen 32 §:n 1 momentin sisältämässä Rajavartiolaitoksen tarkempien tehtävien ja toimivaltuuksien luettelossa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi on säännöksiä, jotka oikeuttavat henkilön kiinni ottamiseen. Perustelujen mukaan tarkoitus on, että kiinniotetuttuihin sovelletaan rajavartiolain 62 §:ää, jonka nojalla kiinniotettu on ilman aiheetonta viivytystä luovutettava poliisille, jollei häntä ole heti päästettävä vapaaksi tai ole luovutettava muulle esitutkintaviranomaiselle taikka muulle 62 §:ssä tarkoitetulle viranomaiselle.

Asiantuntijakuulemisessa on tuotu esiin, että asiassa jää lakiehdotuksen yksityiskohtaisten perustelujen valossa epäselväksi, onko kaikki kiinniotetut henkilöt luovutettava poliisille vai onko mahdollista ja tarkoituksenmukaista, että kiinniotettu henkilö päästetään vapaaksi tehtävän tarkoituksen toteutumisen jälkeen. Hallintovaliokunta pitää 62 §:n sanamuodon perusteella selvänä, että kiinniotettu voidaan päästää vapaaksi, ja luonnollisesti näin on toimittava, ellei ole lakiin perustuvaa nimenomaista syytä poliisille tai muulle viranomaiselle luovuttamiseen. Valiokunta ei näe aihetta tältä osin lakiehdotuksen muuttamiseen.

33 §. Rajavartiomiehen toimivaltuudet poliisitehtävissä. Valiokunta on edellä ehdottanut lakiehdotuksen 21 §:n muuttamista. Mainittu pykälä koskee yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi Rajavartiolaitokselle säädettäviä poliisin toimenpiteitä, kun poliisi onestynyt niitä tekemästä.

Lakiehdotuksen 33 § koskee Rajavartiomiehen toimivaltuuksia poliisitehtävissä. Näihin tehtäviin kuuluu muitakin kuin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen liittyviä tehtäviä.

Valiokunta ehdottaa sääntelyn selkeyttämiseksi 33 §:n 1 momentin sanamuodon täydentämistä näin kuuluvaksi:

> "Rajavartiomiehellä on 21 §:ssä tarkoitetuissa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisissa poliisitehtävissä, 22 §:ssä tarkoitettujen terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten torjumiseksi ja erityistilanteiden hoitamiseksi, Prüm- ja Atlas -yhteistyössä sekä merenkulun turvatoimilaissa tarkoitetussa Rajavartiolaitokselle kuuluvassa tehtävässä poliisilain 2 ja 3 luvussa *tarkoitetut toimivaltuudet* sekä *oikeus* 5 luvun 17 §:n 5 momentissa *tarkoitettuun tekniseen kuunteluun* ja 19 §:n 5 momentissa *(poist.) tarkoitettuun tekniseen katseluun*, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita."

34 d §. Asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan toimivaltuudet Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena. Rajavartiolakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 34 d §, jossa säädetään palveluksessa olevien asevelvollisten ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien naisten toimivaltuuksista heidän toimiessaan Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena. Näihin toimivaltuuksiin kuuluu myös oikeus selvittää henkilöllisyys ja ottaa henkilötuntomerkit pakkokeinoja käyttämättä noudattaen, mitä 36 §:n 1 ja 2 momentissa ja ulkomaalaislain 131 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään.

Valiokunta katsoo, ettei 34 d §:n 1 momentin 1 kohdassa ole asianmukaista käyttää käsitettä "pakkokeinot". Tarkoitus on ollut käyttää käsitettä "voimakeinoja käyttämättä". Valiokunta toteaa, että lakiehdotuksen 34 d §:n 3 momentti koskee nimenomaisesti asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan oikeutta välttämättömien voimakeinojen käyttämiseen viittaamalla voimassa olevan rajavartiolain 35 §:n 2 momenttiin. Mainitusta 35 §:n 2 momentista ilmenee, että rajavartiomies voi valtuuttaa asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan käyttämään sellaisia välttämättömiä voimakeinoja, joihin rajavartiomies toimivaltansa puitteissa valtuuttaa. Ei voida täysin sulkea pois sitä mahdollisuutta, että esimerkiksi kaaosmaisessa tilanteessa asevelvollinen tai vapaaehtoista aseellista palvelusta suorittava valtuutetaan ottamaan sormenjäljet kohtuullisia voimakeinoja käyttäen. Kaikki toiminta tapahtuu joka tapauksesssa rajavartiomiehen välittömässä ohjauksessa, ja kysymys on poikkeuksellisesta tilanteesta.

Koska asevelvollisten ja vapaaehtoista palvelusta suorittavien voimakeinojen käytöstä säädetään lakiehdotuksen 34 d §:n 3 momentissa ja voimassa olevassa 35 §:n 2 momentissa, hallintovaliokunta ehdottaa, että pakkokeinojen käyttöä koskeva maininta poistetaan lakiehdotuksen 34 d §:n 1 momentin 1 kohdasta seuraavasti:

> "1) selvittää henkilöllisyys ja ottaa henkilötuntomerkit *(poist.)* noudattaen, mitä 36 §:n 1 ja 2 momentissa ja ulkomaalaislain (301/2004) 131 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään;".

77 a §. Rajavartiolaitoksen virka-apu ja tuki poliisille terrorismirikoksen torjunnassa. Rajavartiolain 77 a §:ssä säädetään sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvan voimakeinojen käyttöä edellyttävän virka-avun antamisesta poliisille. Virka-apua voidaan voimassa olevan sääntelyn mukaan antaa, kun se on tarpeen rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2—7 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan

vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla (virka-apua voidaan nykyisin antaa vain merialueella, vrt. yleisperustelut edellä).

Eduskunnan hyväksymässä rikoslain muutoksessa 34 a luvun 1 §:n 1 momenttiin on lisätty uusi 4 kohta, joka koskee törkeää datavahingontekoa, törkeää tietoliikenteen häirintää ja törkeää tietoliikennejärjestelmän häirintää. Lisäksi lukuun on lisätty uusi 1 a §, joka koskee terroristisessa tarkoituksessa tehtyä radiologista asetta koskevaa rikosta (HE 30/2018 vp; EV 80/2018 vp; LaVM 4/2018 vp). Mainitut rikoslain muutokset ovat tulleet voimaan 15. päivänä marraskuuta 2018 (874/2018).

Hallintovaliokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että rajavartiolain 77 a §:n asiallisen soveltamisalan on syytä olla yhdenmukainen puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain (781/1980) 4 §:n kanssa ja että sääntelyä tulee tältä osin tarkastella kokonaisuutena. Valiokunta pitää perusteltuna, että mahdolliset sääntelyn soveltamisalan muutokset käsitellään kokonaisuutena yhteistyössä poliisin ja Puolustusvoimien kanssa. Valiokunnan saaman tiedon mukaan käynnissä on hanke Puolustusvoimien poliisille antamaa virka-apua koskevien säännösten tarkistamiseksi. Siinä yhteydessä rikoslain uusien säännösten vaikutukset virka-apusääntelyyn on myös tarkoitus arvioida. Mainitussa hankkeessa on tarkoitus tarkastella myös rajavartiolain vastaavaa sääntelyä.

Edellä mainitun johdosta hallintovaliokunta pitää tarkoituksenmukaisena, että rajavartiolain sääntely säilyy toistaiseksi asiasisällöllisesti muuttumattomana. Tämän vuoksi hallintovaliokunta ehdottaa, että rajavartiolain 77 a §:n 1 momenttia muutetaan rikoslakiin tehtyjen muutosten vuoksi teknisesti seuraavasti:

> "poliisilla on oikeus saada Rajavartiolaitokselta Suomen merialueella ja talousvyöhykkeellä sekä rajanylityspaikalla ja rajan läheisyydessä sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvaa voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin *2, 3 ja 5—8* kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla."

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Hallintovaliokunnan päätösehdotus

> *Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 201/2017 vp sisältyvät 2.—5. lakiehdotuksen.*
>
> *Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 201/2017 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen.* ***(Valiokunnan muutosehdotukset)***

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

rajavartiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rajavartiolain (578/2005) 20, 21, 29, 32, 33 ja 38 §, 39 §:n 3 momentti, 57 ja 71 §, 77 a §:n otsikko ja 1 momentti ja 79 §,

sellaisina kuin niistä ovat 20 § osaksi laissa 478/2010, 21, 29, 32 ja 38 § laissa 749/2014, 33 § ja 77 a §:n otsikko ja 1 momentti laissa 425/2017, 39 §:n 3 momentti laissa 554/2007, 71 § osaksi laissa 749/2014 ja 79 § osaksi laissa 516/2013, sekä

lisätään lakiin uusi 32 a, 33 a, 34 c—34 g, 38 a ja 38 b §, 54 §:ään uusi 4 momentti ja lakiin uusi 79 b § seuraavasti:

20 §

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen rajanylityspaikalla, Rajavartiolaitoksen toimitilassa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella

Rajavartiolaitos valvoo kuljettajien ajokuntoisuutta ja ajoneuvojen liikennekelpoisuutta sekä tieliikennelain (267/1981) säännösten noudattamista rajanylityspaikalla. Rajavartiolaitos huolehtii yleisen järjestyksen ja turvallisuuden muustakin ylläpitämisestä rajanylityspaikalla, toimitilassaan ja hallinnassaan olevalla alueella silloin, kun poliisi on estynyt sitä tekemästä.

Rajavartiolaitoksen on viipymättä ilmoitettava poliisille vähäistä vakavammasta 1 momentissa tarkoitettuun yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoon liittyvästä toimenpiteestään.

Vaarallisten esineiden ja toisen vahingoittamiseen soveltuvien esineiden ja aineiden hallussapitoa sekä päihdyttävien aineiden nauttimista koskevien säännösten noudattamisen valvomisesta säädetään järjestyslaissa (612/2003).

21 §

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeelliset poliisin toimenpiteet

Rajavartiolaitos voi yksittäistapauksessa päällystöön kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä suorittaa sellaisia kiireellisiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisia 33 §:ssä tarkoitettuja poliisin toimenpiteitä, joita poliisi ei voi viipymättä suorittaa.

Rajavartiomies voi kohtaamassaan asiassa suorittaa 1 momentissa tarkoitetun toimenpiteen ilman poliisin pyyntöäkin, jos toimenpidettä ei voida viivyttää terveydelle tai omaisuudelle vaaraa

aiheuttamatta. Toimenpiteestä on viipymättä ilmoitettava poliisille. Toimenpiteestä on poliisimiehen pyynnöstä luovuttava tai jo aloitettu toimenpide on keskeytettävä.

Rajavartiomies voi ennalta suunnitellussa, tarkoituksenmukaisena pidettävässä rajavartiomiehen ja poliisimiehen yhteispartioinnissa partiointialueella suorittaa välttämättömiä poliisin toimenpiteitä poliisin johdolla tapahtuvassa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tehtävässä.

29 §

Rajavalvontaan liittyvä tekninen valvonta

Rajavartiolaitoksella on rajavalvonnan suorittamiseksi oikeus rajan läheisyydessä, Suomen merialueella sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä kohdistaa teknistä valvontaa muualle kuin rikoslain (39/1889) 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan piiriin kuuluvaan alueeseen. Teknistä valvontaa ei kuitenkaan saa kohdistaa käymälään, pukeutumistilaan tai muuhun vastaavaan paikkaan eikä henkilöstötiloihin tai työntekijöiden henkilökohtaiseen käyttöön osoitettuihin työhuoneisiin. *Teknisellä valvonnalla* tarkoitetaan jatkuvaa tai toistuvaa kulkuneuvoihin, kulkuneuvon kuljettajiin, jalankulkijoihin tai yleisöön kohdistuvaa teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä äänen tai kuvan automaattista tallentamista.

Rajanylityspaikalla ja rajavyöhykkeen ulkopuolella tapahtuvasta teknisestä valvonnasta on merialueita lukuun ottamatta ilmoitettava sopivalla merkillä.

Rajavartiolaitos saa asettaa teknistä laitteistoa teknistä valvontaa varten rajavyöhykkeellä sekä rajanylityspaikalla ja sen välittömässä läheisyydessä ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan lupaa. Rajavyöhykkeen ulkopuolella teknistä laitteistoa voidaan ilman maa- tai vesialueen omistajan tai haltijan lupaa asettaa vain tilapäisesti, enintään kolmeksi kuukaudeksi. Teknisen laitteiston asettamisesta aiheutuvasta vahingosta ja haitasta suoritetaan maa- tai vesialueen omistajalle tai haltijalle käyvän hinnan mukainen korvaus.

Teknisen valvonnan tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin ja tietojen käytöstä säädetään henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa. Suomen alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa suoritettavasta teknisestä valvonnasta säädetään aluevalvontalaissa (755/2000) ja Rajavartiolaitoksen tutkittavan rikoksen estämiseksi tai vaaran torjumiseksi käytettävästä teknisestä valvonnasta rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetussa laissa.

32 §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta rajanylityspaikalla, Rajavartiolaitoksen toimitilassa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiomiehellä on oikeus 20 §:ssä tarkoitetussa tilanteessa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla, Rajavartiolaitoksen toimitilassa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella:

1) eristää, sulkea tai tyhjentää yleisesti käytetty paikka tai alue taikka ohjata, kieltää tai rajoittaa liikkumista;

2) eristää tai tyhjentää rikoslain 24 luvun 3 §:ssä tarkoitettu julkisrauhan tai 11 §:ssä tarkoitettu kotirauhan suojaama tila tai alue, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaa-

van vaaran torjumiseksi eikä alueella olevia voida muuten suojata; ennen toimenpiteen suorittamista on kuultava julkisrauhan suojaaman tilan tai alueen haltijaa, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista;

3) päästä julkisrauhan tai kotirauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan taikka tilaan tai muuhun paikkaan, johon ei ole yleistä pääsyä, taikka kulkuneuvoon ja suorittaa siellä tarvittaessa etsintä, jos henkeä, terveyttä tai henkilökohtaista vapautta vaarantava tai huomattavaa omaisuus- tai ympäristövahinkoa aiheuttava teko tai tapahtuma on välittömästi uhkaamassa tai käynnissä edellyttäen, että toimenpide on välttämätön vaaran tai vahingon estämiseksi taikka räjähdysaineiden, aseiden tai muiden vaarallisten aineiden ja esineiden etsimiseksi ja haltuun ottamiseksi;

4) määrätä väkijoukko hajaantumaan tai siirtymään, jos kokoontuminen vaarantaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta tai on esteenä liikenteelle taikka jos väkijoukossa olevat uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella todennäköisesti syyllistyisivät henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen; toimenpiteet tulee mahdollisuuksien mukaan rajata koskemaan niitä henkilöitä, joiden menettelystä väkijoukon hajottamisen tai siirtämisen tarve aiheutuu;

5) hajottaa 4 kohdassa tarkoitettu väkijoukko voimakeinoin sekä ottaa niskoitteleva henkilö kiinni, jollei hajaantumis- tai siirtymismääräystä noudateta;

6) ottaa kiinni henkilö hänen suojaamisekseen henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin;

7) julkisrauhan tai kotirauhan suojaaman tilan tai muun paikan haltijan tai tämän edustajan pyynnöstä poistaa henkilö, joka ilman laillista oikeutta tunkeutuu, menee salaa tai toista harhauttamalla taikka kätkeytyy sinne tai jättää noudattamatta käskyn poistua sieltä;

8) poistaa julkisrauhan tai kotirauhan suojaamasta tilasta tai muusta paikasta siellä luvallisesti oleskeleva henkilö, jos tämä häiritsee muiden henkilöiden kotirauhaa tai julkisrauhaa taikka aiheuttaa siellä muulla tavoin huomattavaa häiriötä ja on perusteltua syytä epäillä, että häirintä toistuu;

9) ottaa kiinni 7 ja 8 kohdassa tarkoitettu häiritsijä, jos poistamisella ei todennäköisesti voitaisi estää häiriön toistumista;

10) avata huone, säilytyspaikka tai muu vastaava toimenpiteen kohde tarvittaessa voimakeinoja käyttäen 3 ja 7—9 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa; toimenpiteen päätyttyä sen kohde on sopivalla tavalla suljettava;

11) poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen taikka aiheuttaisi huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle;

12) ottaa 11 kohdassa tarkoitettu henkilö kiinni, jos paikalta poistaminen on todennäköisesti riittämätön toimenpide eikä rikosta voida muuten estää taikka häiriötä tai vaaraa muuten poistaa;

13) suojella henkilöä tai vartioida paikkaa 11 kohdassa tarkoitetun rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi;

14) ottaa kiinni ja viimesijaisena keinona lopettaa eläin, joka aiheuttaa vaaraa ihmisen hengelle tai terveydelle tai huomattavaa vahinkoa omaisuudelle taikka vakavasti vaarantaa liikennettä; eläin saadaan lopettaa myös, jos sen hengissä pitäminen olisi ilmeistä julmuutta sitä kohtaan.

Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetusta alueen eristämisestä tai tyhjentämisestä sekä 3 kohdassa tarkoitetusta pääsystä vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan päättää vähintään kap-

teenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

Edellä 1 momentin 3 ja 7—9 kohdan nojalla suoritetuista toimenpiteistä on laadittava pöytäkirja tai tehtävä vastaava merkintä muuhun asiakirjaan.

32 a §

Tekninen kuuntelu ja tekninen katselu yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisessä rajanylityspaikalla, Rajavartiolaitoksen toimitilassa ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella

Sen lisäksi, mitä 32 §:ssä ja muualla laissa säädetään, Rajavartiolaitoksella on oikeus 20 §:ssä tarkoitetussa tilanteessa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla, toimitilassaan ja hallinnassaan olevalla alueella käyttää lyhytaikaisesti rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä kuuntelua ja 27 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä katselua mainittujen pykälien 2 momenttien estämättä, jos se on välttämätöntä Rajavartiolaitoksen toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

Tässä pykälässä tarkoitetun teknisen kuuntelun ja teknisen katselun käyttämisestä päättää Rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies.

33 §

Rajavartiomiehen toimivaltuudet poliisitehtävissä

Rajavartiomiehellä on 21 §:ssä tarkoitetuissa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tarpeellisissa poliisitehtävissä, 22 §:ssä tarkoitettujen terroristisessa tarkoituksessa tehtävien rikosten torjumiseksi ja erityistilanteiden hoitamiseksi, Prüm- ja Atlas -yhteistyössä sekä merenkulun turvatoimilaissa tarkoitetussa Rajavartiolaitokselle kuuluvassa tehtävässä poliisilain 2 ja 3 luvussa tarkoitetut toimivaltuudet sekä oikeus 5 luvun 17 §:n 5 momentissa tarkoitettuun tekniseen kuunteluun ja 19 §:n 5 momentissa tarkoitettuun tekniseen katseluun ~~tarkoitetut toimivaltuudet~~, jollei päällystöön kuuluva poliisimies tai poliisin kenttäjohtaja niitä rajoita.

Mitä poliisilain 2 luvun 4 §:n 2 momentissa, 6 §:n 3 momentissa ja 8 §:n 2 momentissa säädetään päällystöön kuuluvasta poliisimiehestä, sovelletaan Rajavartiolaitoksessa vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoiseen rajavartiomieheen. Poliisilain 5 luvun 17 §:n 5 momentissa tarkoitetun teknisen kuuntelun ja 19 §:n 5 momentissa tarkoitetun teknisen katselun toimivaltuuden käyttämisestä 1 momentissa tarkoitetussa tilanteessa päättää Rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettu virkamies.

33 a §

Teknistä kuuntelua ja teknistä katselua koskeva menettely

Kun Rajavartiolaitos käyttää 32 a §:ssä tarkoitetussa tilanteessa rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 25 §:n 1 momentissa tarkoitettua teknistä kuuntelua tai 27 §:n 1 momentis-

sa tarkoitettua teknistä katselua lyhytaikaisesti toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi sovelletaan lisäksi, mitä mainitun lain 3 luvussa säädetään kyseisten toimivaltuuksien käytön edellytyksistä ja menettelytavoista sekä toimivaltuuksilla saatujen tietojen käsittelystä.

Kun Rajavartiolaitos käyttää 33 §:ssä tarkoitetussa tilanteessa poliisilain 5 luvun 17 §:n 5 momentissa tarkoitettua teknistä kuuntelua tai 19 §:n 5 momentissa tarkoitettua teknistä katselua toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi sovelletaan lisäksi, mitä mainitussa 5 luvussa säädetään kyseisten toimivaltuuksien käytön edellytyksistä ja menettelytavoista sekä toimivaltuuksilla saatujen tietojen käsittelystä. Mitä poliisilaissa säädetään pidättämiseen oikeutetusta virkamiehestä, sovelletaan Rajavartiolaitoksessa pidättämiseen oikeutettuun virkamieheen.

Teknisen kuuntelun ja teknisen katselun valvonnasta Rajavartiolaitoksessa säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 62 §:ssä.

34 c §

Toimivaltuudet sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä

Rajavartiolaitoksella on sellaisessa 25 §:ssä tarkoitetussa sotilaallisen maanpuolustuksen tehtävässä, jonka Puolustusvoimat Rajavartiolaitokselle antaa, Suomen alueen, kansan elinmahdollisuuksien ja valtiojohdon toimintavapauden turvaamiseksi sekä laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustamiseksi oikeus tarvittaessa käyttää muualla laissa säädetyn lisäksi virkamiehen henkilökohtaista aseistusta voimakkaampaa sotavarustein tapahtuvaa asevoimaa aseellisen hyökkäyksen tai sitä vastaavan ulkoisen uhan kohdistuessa Suomeen. Sotavarustein tapahtuvan asevoiman käytön tulee olla sopusoinnussa Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden kanssa.

34 d §

Asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan toimivaltuudet Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena

Palveluksessa olevalla asevelvollisella ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettuun asepalvelukseen otetulla on rajavartiolaitoksen hallintolain 30 §:ssä tarkoitetulla tavalla Rajavartiolaitoksen toiminnan tukena toimiessaan, jos se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseen liittyvästä perustellusta syystä tai Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen vuoksi välttämätöntä, rajavartiomiehen välittömässä ohjauksessa ja valvonnassa tilapäisesti oikeus:

1) selvittää henkilöllisyys ja ottaa henkilötuntomerkit ~~pakkokeinoja käyttämättä~~ noudattaen, mitä 36 §:n 1 ja 2 momentissa ja ulkomaalaislain (301/2004) 131 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään;

2) pysäyttää kulkuneuvo ja ohjata liikennettä noudattaen, mitä 38 §:ssä säädetään;

3) suorittaa 65 §:ssä tarkoitettuun rajavartiomiehen toimenpiteeseen liittyvä turvallisuustarkastus noudattaen, mitä 65 a §:ssä säädetään;

4) estää rajavartiomiehen kiinni tai säilöön ottaman henkilön tai sellaisen henkilön, jonka henkilökohtaiseen vapauteen rajavartiomies on kohdistanut muun toimenpiteen, poistuminen käskyin ja kehotuksin sekä suorittaa näihin tehtäviin liittyviä kuljetuksia;

5) suorittaa Rajavartiolaitoksen tutkittavaan rikokseen tai Rajavartiolaitokselle säädettyyn hallinnolliseen tehtävään liittyvä kirjaamistehtävä.

Palveluksessa olevalla asevelvollisella ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavalla ei ole 1 momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia käyttäessään oikeutta saada tietoja henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa tarkoitetuista Rajavartiolaitoksen henkilörekistereistä eikä muista viranomaistarkoituksia varten perustetuista rekistereistä tai tietojärjestelmistä.

Palveluksessa olevan asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan oikeudesta välttämättömien voimakeinojen käyttämiseen rajavartiomiehen ohjauksessa säädetään 35 §:n 2 momentissa ja oikeudesta hätävarjeluun rikoslain 4 luvun 4 §:ssä. Oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen aluevalvontatehtävässä säädetään aluevalvontalaissa. Sotilaan ja sotilasesimiehen oikeudesta voimakeinojen käyttämiseen säädetään puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 23, 23 b ja 23 c §:ssä.

34 e §

Päätöksenteko asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan toimivaltuuksista

Päätöksen palveluksessa olevan asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan määräämisestä 34 d §:n 1 momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia edellyttävään tehtävään tekee sen alueellisen rajavartioviranomaisen päällikkö, jonka toimialuetta asia koskee. Päätöksessä on yksilöitävä suoritettavat toimenpiteet sekä niiden alueellinen ja ajallinen ulottuvuus. Toimenpiteet eivät saa ylittää sitä, mikä on rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi tai Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen vuoksi välttämätöntä.

Palveluksessa oleva asevelvollinen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittava voidaan määrätä vain sellaiseen 34 d §:n 1 momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia edellyttävään tehtävään, johon hänellä on riittävä koulutus.

34 f §

Asevelvollisen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavan velvollisuudet ja vastuu

Edellä 34 d §:n 1 momentissa tarkoitettuja toimivaltuuksia käyttävään palveluksessa olevaan asevelvolliseen ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavaan sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä. Vaitiolovelvollisuuteen ja -oikeuteen sovelletaan rajavartiolaitoksen hallintolain 17 ja 17 a—17 d §:ää. Vahingonkorvausvastuusta säädetään 80 ja 80 a—80 d §:ssä sekä vahingonkorvauslaissa (412/1974).

34 g §

Rajavartijan peruskurssin opiskelijat

Mitä 34 d—34 f §:ssä säädetään, sovelletaan myös rajavartijan peruskurssin opiskelijaan silloin, kun hänet määrätään rajavartiolaitoksen hallintolain 26 b §:n 1 momentissa tarkoitettuun opiskelun ulkopuoliseen tehtävään.

38 §

Kulkuneuvon pysäyttäminen ja liikenteen ohjaaminen

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiomiehellä on oikeus määrätä kulkuneuvo pysäytettäväksi ja siirrettäväksi tai siirtää kulkuneuvo sekä ohjata liikennettä, jos se on tarpeen rajavalvonnan, poliisitehtävän, ulkomaalaisvalvonnan tai turvaamistehtävän suorittamiseksi, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi rajanylityspaikalla ja Rajavartiolaitoksen hallinnassa olevalla alueella, liikenneonnettomuuden vuoksi taikka Rajavartiolaitoksen toimialallaan suorittaman kulkuneuvon käyttöön liittyvän valvonnan tai metsästyksenvalvonnan suorittamiseksi tai rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

38 a §

Miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kulkuun puuttuminen

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, rajavartiomiehellä on oikeus puuttua ilmailulain (864/2014) 2 §:n 1 momentin 22 kohdassa tarkoitetun miehittämättömän ilma-aluksen ja 21 kohdassa tarkoitetun lennokin kulkuun, jos se on välttämätöntä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi, turvaamistehtävän tai meripelastustehtävän suorittamiseksi taikka Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi.

Rajavartiomiehellä on oikeus lyhytaikaisesti kohdistaa 1 momentissa tarkoitetussa tilanteessa miehittämättömään ilma-alukseen tai lennokkiin ja sen kauko-ohjauslaitteisiin ja ohjaus- ja seurantayhteyksiin sekä muihin sen käytön edellyttämiin järjestelmän osiin (*kokonaisjärjestelmä*) sellaisia tarpeellisia voimakeinoja ja teknisiä toimenpiteitä, joita voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinojen ja toimenpiteiden puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon virkatehtävän tärkeys ja kiireellisyys, miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin toiminnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Jos voimakeinojen tai teknisten toimenpiteiden käyttäminen on välttämätöntä, on niitä käytettävä vain siinä määrin ja siihen saakka, kun 1 momentissa tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi välttämättä on tarpeen. Toimenpiteillä ei saa aiheuttaa vähäistä suurempaa haittaa muulle radioviestinnälle tai yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

Rajavartiomiehellä on oikeus käsitellä miehittämättömän ilma-aluksen ja lennokin kauko-ohjaukseen liittyvää radioviestintää, välitystietoja ja sijaintitietoja miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kulkuun puuttumiseksi sekä miehittämättömän ilma-aluksen tai lennokin kokonaisjärjestelmän osan yksilöimiseksi ja sijainnin määrittämiseksi. Radioviestinnän, välitystietojen ja sijaintietojen avulla saatu luonnolliseen henkilöön yhdistettävissä oleva tieto on hävitettävä viipymättä, ellei laissa toisin säädetä.

38 b §

Vesiliikenteen tilapäinen keskeyttäminen ja rajoittaminen

Sisäministeriö voi enintään seitsemäksi vuorokaudeksi kerrallaan kieltää vesiliikenteen tai rajoittaa sitä rajoitetulla Suomen aluevesien osalla ja Saimaan kanavalla, jos se on rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä. Rajaturvallisuutta välittömästi vaarantavassa kiireellisessä tilanteessa päätöksen voi tehdä sen alueellisen rajavartioviranomaisen päällikkö, jonka toimialuetta asia pääosin koskee, kuultuaan muita alueellisia rajavartioviranomaisia, joiden toimialuetta asia koskee. Alueellisen rajavartioviranomaisen päällikön päätöksestä on viipymättä ilmoitettava sisäministeriölle, joka voi päättää vesiliikenteen keskeytyksen tai rajoituksen jatkamisesta tai lopettamisesta.

Ennen 1 momentissa tarkoitetun päätöksen tekemistä on Liikennevirastolle ja Tullille varattava tilaisuus tulla kuulluiksi, ellei tilanteen kiireellisyys välttämättä edellytä päätöksen välitöntä toimeenpanoa. Liikennevirasto vastaa 1 momentissa tarkoitetun päätöksen tiedottamisesta asianomaisille ja osallistuu päätöksen toimeenpanoon.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös on peruutettava välittömästi tai sen laajuutta on rajoitettava, kun vesiliikenteen keskeyttäminen tai rajoittaminen ei ole enää välttämätöntä rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi.

39 §

Oikeus liikkua toisen kiinteistöllä

— —

Rajavartiolaitoksen oikeudesta tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä silloin, kun se on sotilaallisen harjoitustoiminnan, rajaturvallisuuden ylläpitämisen tai puolustusvalmiuden kohottamisen kannalta välttämätöntä, on voimassa, mitä Puolustusvoimien oikeudesta tilapäisesti käyttää muita kuin pysyvässä käytössään olevia kiinteistöjä säädetään puolustusvoimista annetun lain 14 §:ssä. Mitä mainitun pykälän 3 ja 4 momentissa säädetään puolustushaaraesikunnasta, varuskunnan päälliköstä ja harjoituksen johtajasta, sovelletaan Rajavartiolaitoksessa sen esikuntaan, hallintoyksikön komentajaan ja vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoiseen rajavartiomieheen.

54 §

Rajavyöhykeluvan raukeaminen ja peruuttaminen

— —

Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen sitä edellyttäessä muun kuin 53 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun henkilön rajavyöhykelupa voidaan peruuttaa enintään kuukaudeksi kerrallaan, jos se on välttämätöntä rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Luvan peruuttamista koskeva päätös on peruutettava välittömästi, kun se ei ole enää välttämätön. Tässä momentissa tarkoitettu päätös rajavyöhykeluvan peruuttamisesta voidaan antaa tiedoksi hallintolain (434/2003) 55 §:ssä tarkoitetulla yleistiedoksiannolla.

57 §

Rajavyöhykeilmoitus

Sen lisäksi, mitä luvanvaraisuudesta 52 §:ssä säädetään, rajavartioviranomaiselle on ennakolta ilmoitettava (*rajavyöhykeilmoitus*):

1) ampuma-aseen, räjähdysaineen tai jousitoimisen aseen käyttämisestä sekä metsänhakkuusta ja metsän raivauksesta 500 metriä lähempänä rajaviivaa;

2) uitosta, kalastamisesta ja kulkuneuvolla rajavedessä kulkemisesta.

Suomen turvallisuusympäristössä ilmenevän tarpeen sitä edellyttäessä rajavartioviranomainen voi edellyttää, että rajavyöhykkeellä oleskelusta tehdään ennakolta rajavyöhykeilmoitus, jos ilmoitus on välttämätön rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi. Ilmoitusvelvollisuus voidaan määrätä enintään kuukaudeksi kerrallaan. Ilmoitusvelvollisuus on peruutettava välittömästi, kun se ei ole enää välttämätön. Tässä momentissa tarkoitettu päätös ilmoitusvelvollisuudesta voidaan antaa tiedoksi hallintolain 55 §:ssä tarkoitetulla yleistiedoksiannolla.

Rajavyöhykeilmoitus tehdään sille alueelliselle tai paikalliselle rajavartioviranomaiselle, jonka toimialuetta ilmoitus koskee. Rajavartioviranomainen antaa ilmoituksessa tarkoitettua toimintaa tai oleskelua koskevia tarkempia määräyksiä liikkumisesta, aseiden suuntaamisesta, kerralla käytettävien räjähdysaineiden määrästä, puiden kaatosuunnasta ja -menetelmistä sekä muista toimenpiteistä tahattomien rajatapahtumien estämiseksi, jos se on rajajärjestyksen tai rajaturvallisuuden ylläpitämiseksi välttämätöntä.

71 §

Rajavartiolaitoksen kohteita ja harjoituksia koskevat liikkumisrajoitukset

Sisäministeriön asetuksella voidaan säätää Rajavartiolaitoksen hallitsemaa tilaa tai aluetta koskeva liikkumisrajoitus tai -kielto, jos se on välttämätöntä henkilöiden vaaroilta suojaamiseksi tai Rajavartiolaitoksen erittäin tärkeän toiminnan suojaamiseksi. Sotilaallisen harjoitusalueen tai rajaturvallisuuteen liittyvän harjoitusalueen osaa taikka Rajavartiolaitoksen 39 §:n 3 momentin nojalla käyttöönsä ottamaa kiinteistöä koskevan tilapäisen liikkumisrajoituksen tai -kiellon voi harjoituksen tai kiinteistön käyttöönoton ajaksi määrätä vähintään kapteenin tai kapteeniluutnantin arvoinen rajavartiomies.

Liikkumisrajoitusta tai -kieltoa rikkova henkilö voidaan poistaa rajoituksessa tai kiellossa tarkoitetusta tilasta tai siinä tarkoitetulta alueelta. Jos paikalta poistaminen on ilmeisesti riittämätön toimenpide eikä rajoituksen tai kiellon rikkomista voida muutoin estää, henkilö voidaan ottaa kiinni. Kiinni otettu voidaan pitää säilössä niin kauan kuin on todennäköistä, että hän syyllistyy rajoituksen tai kiellon rikkomiseen, kuitenkin enintään 24 tuntia kiinniottamisesta.

77 a §

Rajavartiolaitoksen virka-apu ja tuki poliisille terrorismirikoksen torjunnassa

Poliisilla on oikeus saada Rajavartiolaitokselta Suomen merialueella ja talousvyöhykkeellä sekä rajanylityspaikalla ja rajan läheisyydessä sotavarusteeksi hankitulla aseistuksella tapahtuvaa voimakeinojen käyttöä edellyttävää virka-apua rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin ~~2—7~~ 2,

3 ja 5—8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi, jos se on välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä välittömästi uhkaavan vakavan vaaran torjumiseksi eikä vaaraa ole mahdollista torjua lievemmillä keinoilla.

— —

79 §

Puolustusvoimien virka-apu Rajavartiolaitokselle

Rajavartiolaitoksella on oikeus saada Puolustusvoimilta virka-apuna rajaturvallisuuden ylläpitoon kotimaassa liittyvän tehtävän sekä merenkulun turvatoimilaissa Rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suorittamiseksi tarpeellista kalustoa, henkilöstöä ja erityisasiantuntemusta, jos virka-avun antaminen voi tapahtua vaarantamatta Puolustusvoimille säädettyjen muiden tehtävien suorittamista.

Tässä pykälässä tarkoitettua virka-apua antavalla on erittäin tärkeässä ja kiireellisessä tehtävässä oikeus rajavartiomiehen ohjauksessa käyttää sellaisia tehtävän suorittamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joihin rajavartiomies hänet toimivaltansa nojalla valtuuttaa ja joita tilanne huomioon ottaen voidaan pitää puolustettavina. Oikeudesta hätävarjeluun säädetään rikoslain 4 luvun 4 §:ssä.

Virka-apua pyytää Rajavartiolaitoksen esikunta tai kiireellisessä tapauksessa se hallintoyksikkö, joka virka-apua tarvitsee. Virka-avun antamisesta päättää Pääesikunta taikka merivoimien, ilmavoimien tai maavoimien esikunta. Kiireellisessä tapauksessa virka-avun antamisesta voi päättää varuskunnan päällikkö, joukko-osaston komentaja tai sotilaslaitoksen päällikkö.

79 b §

Puolustusvoimien virka-avun kustannukset

Puolustusvoimat vastaa itse Rajavartiolaitokselle antamansa virka-avun kustannuksista silloin, kun virka-avun antaminen on tehtävän luonne ja kiireellisyys huomioon ottaen välttämätöntä.

Virka-avun sitoessa suuria voimavaroja ja pitkittyessä siten, että se haittaa olennaisesti Puolustusvoimien tai virka-apua antavan yksikön perustoimintoja taikka aiheuttaa merkittäviä kustannuksia, Puolustusvoimilla on oikeus saada korvaus sille aiheutuneista välittömistä kustannuksista.

Neuvoteltuaan ja sovittuaan virka-apua pyytäneen Rajavartiolaitoksen yksikön kanssa toiminnan muuttumisesta maksulliseksi Puolustusvoimat päättää korvauksen perimisestä.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

2.

Laki

ulkomaalaislain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ulkomaalaislakiin (301/2004) uusi 184 a § seuraavasti:

11 luku

Liikenteenharjoittajan velvollisuudet ja seuraamusmaksu

184 a §

Liikenteenharjoittajan velvollisuudet sisärajaliikenteessä

Tämän luvun säännöksiä sovelletaan myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännöstön III osaston 2 luvun ja rajavartiolain 15 §:n mukaisesti.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

3.

Laki

henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (579/2005) 14 a §, sellaisena kuin se on laissa 1230/2013, sekä
lisätään 19 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 689/2009 ja 751/2014, uusi 4 momentti, 20 §:ään uusi 4 momentti ja 20 a §:ään, sellaisena kuin se on laissa 751/2014, uusi 3 momentti seuraavasti:

14 a §

Salaisilla tiedonhankintakeinoilla saatujen ylimääräisten tietojen käsittely

Salaisilla tiedonhankintakeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 47 ja 48 §:ssä ja poliisilain 5 luvun 54 §:ssä. Pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitetuilla salaisilla pakkokeinoilla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä säädetään mainitun luvun 56 §:ssä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu ylimääräinen tieto saadaan tallettaa 7 ja 11 §:ssä tarkoitettuihin henkilörekistereihin.

19 §

Tiedot ulkorajan ylittävässä kulkuneuvossa olevista henkilöistä

— —

Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitetut tiedot on toimitettava myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännöstön III osaston 2 luvun ja rajavartiolain 15 §:n mukaisesti.

20 §

Liikenteenharjoittajan velvollisuus lentomatkustajia koskevien tietojen antamiseen

— —

Tätä pykälää sovelletaan myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännöstön III osaston 2 luvun ja rajavartiolain 15 §:n mukaisesti.

20 a §

Liikenteenharjoittajan velvollisuus matkustajia ja miehistöä koskevien tietojen antamiseen alus- ja junaliikenteessä

— —

Tätä pykälää sovelletaan myös sisärajaliikenteessä silloin, kun rajavalvonta on väliaikaisesti palautettu sisärajoille Schengenin rajasäännöstön III osaston 2 luvun ja rajavartiolain 15 §:n mukaisesti.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

4.

Laki

rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 26 b §, sellaisena kuin se on laissa 1229/2013, sekä

lisätään 7 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1229/2013, uusi 4 momentti seuraavasti:

7 §

Tasavallan presidentin päätöksenteko rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasioissa

— —

Edellä 2 ja 3 momentissa säädetystä poiketen virkamiehen henkilökohtaista aseistusta voimakkaamman sotavarustein tapahtuvan asevoiman käyttöä koskevaan Rajavartiolaitoksen sotilaskäskyasiaan sovelletaan puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 32 §:n 2 ja 3 momentissa säädettyä menettelyä. Asiaa esiteltäessä sisäministerillä ja Rajavartiolaitoksen päälliköllä on oikeus olla läsnä ja lausua käsityksensä siitä.

26 b §

Opiskelijan muut tehtävät

Rajavartiolaitoksen esikunta voi määrätä riittävän koulutuksen saaneen rajavartijan peruskurssin opiskelijan suorittamaan myös muita tehtäviä kuin koulutukseen liittyviä harjoituksia, jos se on tarpeen Rajavartiolaitoksen toimialaan kuuluvien vakavien erityistilanteiden hoitamiseksi.

Rajavartijan peruskurssin opiskelijan toimivaltuuksista 1 momentissa tarkoitetussa tehtävässä säädetään rajavartiolain 34 g §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

5.

Laki

poliisilain 2 luvun 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan poliisilain (872/2011) 2 luvun 21 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 753/2014, seuraavasti:

2 luku

Yleiset toimivaltuudet

21 §

Rajatarkastus ja tullitoimenpiteet

Poliisimiehellä on oikeus rajatarkastuksen toimittamiseen rajavartiolain 28 ja 28 a §:ssä rajavartiomiehelle säädetyin toimivaltuuksin. Lisäksi poliisilla on sama toimivalta käyttää rajanylityspaikalla teknisessä valvonnassa kertyvää kuvaa ja ääntä kuin Rajavartiolaitoksella on mainitun lain 31 §:n nojalla. Poliisimiehellä on oikeus ohjata ja rajoittaa liikkumista rajanylityspaikalla siten kuin siitä mainitun lain 30 a §:ssä rajanylityspaikan esimiehenä toimivan rajavartiomiehen ja vähintään luutnantin arvoisen rajavartiomiehen osalta säädetään.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

Helsingissä 20.11.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
varapuheenjohtaja Timo V. Korhonen kesk
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Mika Kari sd
jäsen Antti Kurvinen kesk
jäsen Sirpa Paatero sd

jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Joona Räsänen sd
jäsen Vesa-Matti Saarakkala sin
jäsen Matti Semi vas
jäsen Tapani Tölli kesk
varajäsen Jaana Laitinen-Pesola kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ossi Lantto